

Биокултурно наследство – да свържем биологичното и културното разнообразие (Културни политики и практики)

Валентина Ганева-Райчева

Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей
при Българската академия на науките

Абстракт: В статията се коментират същността и спецификите на концепта „биокултурно наследство“. Погледът се насочва към международни и национални политики и изследователски ракурси, които призовават за интегриран подход към природното и културното наследство, за специално внимание към дребните земеделски стопанства в Европа. Като добра практика се анализира случай на конструиране на наследство на основа на местни биокултурни ресурси в с. Куртово Конаре, Пловдивска област. Валоризацията на наследство се разглежда като процес на мобилизиране на ресурси (налични или потенциални) и трансформация на капитали (по Пиер Бурдийо).

Ключови думи: местни генетични ресурси, знания и умения, интегриран подход, трансформация на капитали, валоризация

Keywords: local genetic resources, knowledge and skills, integral approach, transformation of capitals, valorization

БИОКУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО – КОНЦЕПТЪТ, КУЛТУРНИ ПОЛИТИКИ И ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ РАКУРСИ

Понятието „биокултурно разнообразие“, а впоследствие и цялостна научно аргументирана концепция за неговите същност и проявления, се ражда от разбирането, че биологичното и културното многообразие не са отделни паралелни вселени, а сложно цяло, основаващо се на взаимосвързани адаптации¹. Концепцията е възприета в антропологията, намира широко приложение в етнобиологията, етнobotаниката, консервацията, в интердисциплинарните изследвания на околната среда, културните пейзажи и биоразнообразието².

В Оперативните насоки за прилагане на Конвенцията за световното наследство, приети през 2008 г., биокултурното наследство се определя като „живи организми или местообитания, чиито настоящи характеристики се дължат на културно действие във времето и мястото“³.

Dr Valentina Ganeva-Raycheva is an Associate Professor at the Institute of Ethnology and Folklore Studies with Ethnographic Museum – Bulgarian Academy of Sciences; verbal traditions, cultural heritage, cultural policies, Bulgarians abroad, migrations and mobility, cross-border research, museology.

¹ Maffi 2001; Maffi 2005; Maffi, Woodley 2010.

² Вж. например Pieroni, Quave 2014; Agnoletti 2014; Agnoletti, Rotherham 2015; Agnoletti, Emanuelli 2016; Rotherham 2015; Crumley, Lennartsson, Westin 2018.

³ UNESCO 2008: 8.

В същия документ ЮНЕСКО откроява няколко „области на взаимозависимост“ между биологичното и културното многообразие, като по този начин формира основата на биокултурното наследство: езиково разнообразие, материална култура, знания и технологии, начини на самоиздръжка (в това число земеползването), икономически отношения, социални отношения и системи от убеждения. Препоръчва се интегриран подход към опазването на биологичното и културното многообразие, които заедно съставят разнообразието на живота⁴.

През 2010 г. ЮНЕСКО и Секретариатът по Конвенцията за биологично разнообразие стартират съвместна програма „Да свържем биологичното и културното разнообразие“⁵ и през 2014 г. разработват т.нар. Декларация от Флоренция⁶. Тя обосновава значимостта на концепцията за биокултурното разнообразие. Дава не само политически индикации за изпълнението на съвместната програма, но също така откроява някои от най-важните въпроси, свързани с изследователските дейности за популяризиране на тази концепция⁷. Като противодействие на глобалната тенденция за биокултурна хомогенизация⁸ учени и политици се призовават да отделят внимание на дребните земеделски стопанства в Европа, които след индустриализацията на селското стопанство са едно от малкото средища на биокултурно разнообразие, своеобразни „биокултурни рефугиуми“⁹, в които се съхраняват както ценни генетични ресурси, така и знания за боравенето с тях. Равнището на пейзажа се посочва като най-подходящата перспектива за разбиране и прилагане на концепцията за биокултурното разнообразие със специално позоваване на Европа.

В търсене на по-голяма терминологична яснота в Решение 14 на Конференцията на страните по Конвенцията за биологичното разнообразие, проведена се през 2018 г., се предлага следното определение: „Биокултурното наследство отразява цялостния подход на много коренни народи и местни общности. Този холистичен и колективен концептуален подход също признава знанието като наследство, като по този начин отразява неговия попечителски и междупоколенчески характер. Културните

пейзажи, вписани в Конвенцията за световното наследство, са примери за биокултурно наследство“¹⁰.

С активното съдействие на Организацията на ООН за образование и научна и културна дейност (ЮНЕСКО), Организацията на ООН за прехрана и земеделие (ФАО) и Международния съюз на организациите за изследване на горите (IUFRO) се разработват подходи и мерки за съвместното опазване на биокултурните активи. Вниманието се насочва към агро-екологични и социални иновации, съчетани с внимателен трансфер на натрупани знания и опит между поколенията. Стимулира се подход, който обединява изследвания, политики и конкретни практики за тяхното прилагане.

В научните изследвания понятието „биокултурно наследство“ се подлага на критичен анализ¹¹. Предлагат се негови вариации, като „биологично културно наследство“, обосновава се понятието „биологични културни следи“¹². Концептът все пак е приет, правят се опити за по-детайлно очертаване на неговото съдържание и проявления. Ако се позволим на тях, можем да обобщим, че конструирането на биокултурното наследство стъпва на няколко важни стълба. Първите три отразяват спецификите на биокултурните ресурси. Те са основата на биокултурното наследство, представят своеобразни резервоари на паметта, които съдържат и активират „спомени“, свързани с околната среда. Едните са *екосистемни* и означават биофизични свойства, нечовешки организми и агенти, променени или засегнати пряко или косвено от хората. Вторите са *ландшафтни* и представляват осезаема материализирана човешка практика и начини за организиране на ландшафти – изградена среда, селищни системи, системи на собственост и ползване на земя, археологически обекти и др. Третите са наречени *спомени за местата* – отнасят се до нематериални живи особености на човешкото познание и комуникация, изразени в ноу-хау, названия на места, устни традиции, изкуства, идеи и култура, създадени, съхранени и предадени на поколенията. Четвъртият стълб е *интегрираният анализ на пейзажа* – включва набор от инструменти за изграждане и управле-

⁴ UNESCO 2008: 9.

⁵ UNESCO SCBD 2010.

⁶ UNESCO SCBD 2014.

⁷ Agnoletti, Rotherham 2015.

⁸ Rozzi 2018.

⁹ Понятието е предложено и обосновано от Стефан Бартел (Barthel et al. 2013; 2013a).

¹⁰ CBD 2018: 6.

¹¹ Bridgewater, Rotherham 2019.

¹² Eriksson 2018.

ние на знания, базирани на взаимовръзките на трите елемента на биокултурното наследство. Петият стълб – *управление и промяна*, представлява активността и способността за изучаване и използване на резервоарите с памет за целите на бъдещето, за трансфера на знания към политиката и управлението и за формиране на съвместни иновации и идентичност¹³.

Политическите документи и изследванията върху биокултурното наследство открояват няколко важни момента:

1. На ниво културен пейзаж се идентифицира екокултурен ресурс, съставен от компоненти на биокултурното наследство.

2. Биокултурното наследство съдейства за укрепване на разпознаваеми екокултурни пейзажи и голяма част от това наследство, което след това се проявява, по своята същност е нематериално. Местните традиционни знания обикновено се свързват с агробιοразнообразието¹⁴.

3. Селският пейзаж се интерпретира като биокултурен многофункционален пейзаж, който предоставя важна платформа за интегриране на биологичното и културното разнообразие за благосъстоянието на хората.

4. Разпознаването и адекватното управление на биокултурните ресурси е ключ към успешното опазване на природата и културното изразяване.

5. Взаимодействието на човечеството с природата поражда усещането за „място“ и местната отличителност.

Формулираните в нормативни актове (законови, наредби) и стратегически документи¹⁵ **национални политики към наследството** са в съзвучие с международните. Наследството се обвързва с устойчивото развитие и социалната кохезия, като в същото време се посочва, че природните ресурси и културното наследство, както и традиционните икономически дейнос-

ти, които са носители на местна и регионална специфика и потенциал за развитие, са сред недостатъчно добре оползотворените ресурси¹⁶. За постигането на стратегическата цел „съхранено и валоризирано природно и културно наследство“ се разчита на сътрудничество на различни публични институции, както и на широко ангажиране на общностите чрез структури на гражданското общество¹⁷.

Прави впечатление обаче, че културното наследство все още не се мисли в неговата комплексност, макар че заявки за това се откриват. Така в Националния регистър на нематериалното културно наследство на Република България – „Национална номенклатура“¹⁸, присъства раздел „Традиционни занаяти, домашни дейности и поминъци“, в който специално място имат: използването на старинни технологии за добиване и обработка на земеделски продукти (винарство, розарство и др.), за отглеждане на домашни животни и производство на животински продукти, на технологии при риболов, обработка и производство на продукти от риба, миди, раци и др., приготвянето на традиционни гозби, на баници и други тестени изделия, на сладкарски деликатеси. В раздела „Народна медицина“ лечителските знания и умения предполагат и познания за лечебните свойства на биологичните видове. В същото време в Националната представителна листа на нематериалното културно наследство не присъства елемент, който изразява взаимовръзките между биологични и културни активи¹⁹.

В настоящия момент по заповед на министъра на културата експерти по нематериално културно наследство (НКН) от Института за етнология и фолклористика с Етнографски музей, сред които съм и аз, подготвяме актуализация на Националния регистър на НКН на България. В сферата на проявление на НКН

¹³ Lindholm, Ekblom 2019.

¹⁴ Български примери виж у Petrov, Petrova 2018; Petrov, Ganeva-Raycheva 2021.

¹⁵ Например: Закон за културното наследство, Закон за регионалното развитие, Закон за изменение и допълнение на Закона за регионалното развитие (март 2020), Национална програма за развитие: България 2030, Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013 – 2025 г., Национална стратегия за регионално развитие за периода 2012 – 2022 г.

¹⁶ Вж. Национална стратегия за регионално развитие за периода 2012 – 2022 г., <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=772>.

¹⁷ Вж. Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013 – 2025 г., <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=774>.

¹⁸ <http://www.treasuresbulgaria.com>.

¹⁹ В Представителната листа на НКН на човечеството са вписани елементи, които показват взаимнообвързаността между природата и социалния живот, отразяват валоризацията на биокултурни ресурси и ролята на наследството за екологично устойчив начин на живот. Преобладават тези, които представят оценностени кулинарни традиции (от биологичните продукти, през техниките на приготвяне на храната, до споделянето и консумацията ѝ): пица по неаполитански, лаваш от Армения, белгийска бирена култура, турско кафе, корейско кимчи, френска гастрономия, средиземноморска кухня, японска кухня Уашоку, мексиканска кухня.

„Знания и обичаи, отнасящи се до природата и вселената“²⁰ ще бъдат включени знания, дейности, културни техники и технологии, които изразяват взаимовръзките между човека и заобикалящата го среда. Някои от тях съхраняват древни представи, свързани с желанието на човека да бъдат обяснени природни явления и процеси, да се въздейства върху природните сили с цел обезпечаване на здраве, благополучие, добра реколта и плодовитост на животните. Други отразяват дългогодишния практически опит на селския стопанин, познанията за биологичните видове и биотичните свойства, за атмосферните и топографските условия. Трети представят културни техники и технологии за производство и преработка на растителни и животински продукти, специфики на местната кулинария и др. Важен дял имат знанията и уменията за лечение и диагностика на болестно състояние (народна медицина), както и за изработване на козметични и хигиенни продукти от биологични материали. Актуализацията на Националния регистър в тази сфера цели да подпомогне местните общности при идентификацията на биокултурни ресурси, тяхната валоризация и опазването на наследени знания и умения.

СЛУЧАЯТ КУРТОВО КОНАРЕ

Ще коментирам накратко конкретен случай на конструиране на наследство на основа на местни биокултурни ресурси – село Куртово Конаре, Пловдивско²¹. В последните години то стана популярно с Фестивала на чушките, доматите, традиционните храни и занаяти, който се провежда ежегодно от 2009 г. в края на втората седмица на месец септември. Примерът е интересен с това, че в процеса на валоризацията на биокултурно наследство местната общност с лидер читалище „Любен Каравелов – 1897“ взаимодейства успешно с външни социални актьори с различна експертиза и знания – учени, НПО в сферата на културата, гражданските инициативи, съхранението на биологични ресурси и др. Рефлексии се основават на дълбочинни интервюта с работещите в читалището и с производители на плодове и зеленчуци, участващи в конструирането на наследството.

В теоретичен план анализът се опира на идеите на Пиер Бурдийо за множествеността и конвертируемостта на капитала – социален, културен, икономически, символен и др.²² Валоризацията на наследството се разглежда като

процес на мобилизиране на ресурси (налични или потенциални) и трансформация на капитали. Ако този процес е успешен, създаденият символен капитал може да има важно значение за развитие на мястото и за качеството на живот.

Ресурсите – налични и потенциални. Куртово Конаре става известно със своите земеделски традиции още през XIX в. Изрази на това са следните факти: в мелницата на Александър Димитров е смлян първият килограм червен пипер в страната; през 1896 г. тук се произвеждат оранжерийно ранни домати; в началото на XX в. в Куртово Конаре са отглеждани над 100 сорта плодове и зеленчуци. Растителното разнообразие се обвързва и с намиращата се в близост царска резиденция „Кричим“, построена от цар Фердинанд и разширена от цар Борис III. Тя е известна с впечатляващия си парк и стопанство, резултат от страстта на българските владетели към биологичното разнообразие и внедряването на чужди сортове. Като градинари в стопанството са работили и местни жители, които са пренасяли някои от интродуцираните растителни култури в своите градини.

Данни за проучвания на местните сортове съществуват от 30-те години на XX в. Някои са селектирани специално, основа са на подобрени сортове и носят името на населеното място (Куртовски розов домати, Куртовска капия, ябълка „Куртовка“, праскова „Червена куртовка“).

След колективизацията на земята и създаването на ТКЗС интересът към старите сортове спада, някои от тях са загубени безвъзвратно, а други са оцелели като наследствени – т.е. отглеждани са в малки количества от различни семейства в дворните градини за лична консумация.

Активна културна институция в селото е читалище „Любен Каравелов – 1897“, което има солиден опит в реализацията на различни културни проекти, основани на обучение и работа в партньорства и мрежи (например платформа „Агора“).

Създаване на наследство и символен капитал. Куртово Конаре фест е рожба на пилотен проект „Активни граждански общности“, финансиран от Фондация „Америка за България“. Читалището е след избраните институции, които трябва да реализират инициатива, свързана с важна потребност на местната общност, идентифицирана въз основа на широка дискусия. То предлага да се направи

²⁰ Чл. 2.2. от Конвенция 2003.

²¹ Разположено е на 17 километра югозападно от гр. Пловдив. В близост до с. Куртово Конаре текат река Въча и река Стара река.

²² Bourdieu 1994; Bourdieu, Vacquant 1992.

фестивал, посветен на местните продукти – „да рекламираме местните земеделски стопани, да помогнем на поминъка, да възродим старата земеделска слава“.

При организацията на фестивала културната институция стъпва както на историческите данни, с които разполага („първите куртовски домати, куртовска капия, първия червен пипер, които ни дадоха самочувствие“), така и на чуждестранния и българския опит, който познава.

Още в първите години получава подкрепа от Българското дружество за защита на птиците. С негово съдействие се запознава с добри практики в Република Чехия, участва в инициативи на дружеството. Добро партньорство създава с международната организация „Слоу фуд“. През 2014 г. Куртово Конаре се включва в международния проект на „Слоу фуд“ ESSEDRA²³. Основна негова цел е идентифициране на местни храни (включително сортове/популации), както и стимулиране на инициативата на местните общности да ги съхраняват.

С помощта на доброволци и възрастни стопани на градини читалищните специалисти започват целенасочени *проучвания за растенията и традиционните храни*, като издирват стари сортове в домашните градини, както и сведения за тях. Потърсени са контакти със селекционери по доматите. Така става ясно, че в генната банка на Института по растителни генетични ресурси в Садово се пазят и днес семена от Куртовския розов домат (*Solanum lycopersicum*), че Куртовската капия (*Capsicum annuum* L.) е резултат от селекция и създаване на подобрен сорт в сегашния Институт по зеленчукови култури „Марица“ в Пловдив. Данни за ябълката „Куртовка“ и прасковата „Червена куртовка“ набират от учебника по палмология. При проучванията на старите сортове ябълката „Куртовка“ е открита в 5 – 6 градини, а прасковата „Червена куртовка“ – в 2 – 3 домашни градини. Попският фасул (*Phaseolus lunatus*) е открит случайно от изследователи биолози, които го идентифицират, сложен като декорация на един щанд по време на фестивалните дни.

Организацията „Слоу фуд“ съдейства за извършване на физико-химичен и органолептичен анализ на Куртовския розов домат, от който става ясно, че сухото вещество в него е в

много по-голям процент от това на другите розови домати, което е основание за по-голямата трайност на продукта. Същото се установява и за Куртовската капия.

Конструирането на наследство намира израз в *създаване на архив на паметта*. Той представлява отворена онлайн „картотека“ на старите, наречени наследени, сортове²⁴. Досега в нея са представени 10 сорта с традиции в отглеждането – зеленчуци, подправъчни растения, гъби и овошки. Описанието на продукта включва: район на отглеждане, биологични характеристики, време на поява (легенди за появата, научни свидетелства), предназначение на отглеждането му (за лична консумация или за продажба), фактори, които застрашават продукта, продуктът във вярвания, представи, пословици, поговорки, песни, фразеологизми (например *шарланкова куртовка*).

Управление и промяна. Управлението на конструираното наследство включва редица дейности за утвърждаването му в местната общност, за неговата по-широка видимост и създаване на икономически интерес за съхраняването на местни ресурси. Това отново е свързано с мобилизиране на символни, културни и икономически ресурси, както и с работа в партньорства. В селото се регистрира *президиум на „Слоу фуд“*. Президиумите са малки проекти на организацията, с които се решават конкретни проблеми и се подкрепят продукти, които имат икономически потенциал, но са изправени пред различни трудности (нелоялна конкуренция при търговията с продукта, запазване на специфични практики на отглеждането, проблеми с влошаване на условията за отглеждане и др.). Куртовският розов домат, ябълката „Куртовка“, Куртовската капия, по-късно и Попският фасул са включени в *Съкровищницата на вкусове на „Слоу фуд“*, онлайн каталог на ценни, но застрашени от изчезване храни, сортове от цял свят²⁵. Местните продукти получават допълнителна видимост чрез участие в *международното изложение „Тера Мадре“*, което се организира от световното движение „Слоу фуд“ от 2004 г. на всеки две години в Торино, Италия²⁶.

Обмислят се възможностите Куртовският розов домат да кандидатства за знак за защитено наименование за произход (ЗНП) – едно

²³ Environmental Sustainable Socio-Economic Development of Rural Areas, <http://www.essedra.com/>

²⁴ http://www.kurtovokonare.com/nature/?page_id=11

²⁵ Ark of Taste, <https://www.fondazione Slow Food.com/en/what-we-do/the-ark-of-taste/>

²⁶ През 2020 г. розовият домат е представен във виртуалния магазин на онлайн форума, https://terramadresalonedelgusto.com/en/scheda_espositore/pomodoro-rosa-di-kurtovo-konare/

от трите типа защитени географски означения, регламентирани в *схемите за качество на ЕС*²⁷. Основно изискване при регистрацията на ЗНП е обединяването на производителите в организация, която да е стопанин на знака за качество. Работи се за преодоляване на скептицизма на производителите към сдружаване и формулиране на правила за колективна отговорност за качеството на техния продукт.

През 2019 г. Куртово Конаре е сред отличените в конкурс за „новаторски и вдъхновяващи инициативи от секторите на селското и горското стопанство и агро-хранителните вериги“ и един от излъчените *15 посланици на иновациите в селските райони*, който представя България със своя фестивал²⁸. Отличените проекти показват голямо разнообразие от иновативни мрежи в различни сектори и географски региони на Европа.

Читалището е включено като обучител за добри практики в направление „Фестивали“. Секретарката на читалището участва в дискуссионни научни форуми, посветени на съхранението на местни генетични ресурси.

Плановите за бъдещето са свързани с нови действия за валоризация и развиване на бизнес инициативи. След реставрацията на сградата на старото земеделско училище се предвижда в нея да бъде създаден Музей на местния поминък, който ще съдържа исторически данни за сортовете, отглеждани в района, продукти, земеделски уреди и вещи. Планира се отварянето на магазини за продукти собствено производство, създаване на хъб за семена и общностен цех за преработка на произведените местни продукти.

Икономически, екологични, социални, културни ефекти от валоризацията. Важен ефект е създаването на интерес за отглеждане на стари сортове, които от домашната градина и личната консумация излизат на пазара. Благодарение на популяризирането на местните продукти розовият домати се превръща в търговска стока, която получава и международна популярност. Местните жители отбелязват, че той вече е разпознаваем, търсен е по борсите, продава се добре, има по-висока цена. Големите

производители се завръщат към гледането на розовия домати и изоставят хибридните сортове от холандски семена, за които климатичните условия тук не са най-подходящи.

Започва постепенно възстановяване на отглеждането на ябълката „Куртовка“ и на прасковата „Червена куртовка“. В резултат на интереса и откъс местни хора с опит организират курсове за присаждане. Вследствие на популяризирането на Попския фасул, особено пред български шеф готвачи, които проявяват интерес към „уникални“ български продукти, този сорт от декоративно растение се превръща постепенно в бизнес начинание.

Покрай познанието за местните сортове и хранителни продукти читалището използва дните на фестивала за опознаване и популяризиране на културните традиции на населението – старо местно, преселници от Ивайловградско („маджири“), установили се чужденци (44 души от 9 националности, повечето в резултат на смесени бракове).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Валоризацията на биокултурни активи е инструмент за опазването на биологичното разнообразие в неговата връзка с предадени знания, умения и опит. Съдейства за създаване на икономически интерес за отглеждане на стари сортове, приютени като наследени в домашните градини, чрез излизането им на пазара като търговска стока. Превръща се в ресурс за развитие на местната икономика и създаване на заетост, ресурс за екологично ориентирано и адаптивно земеделие и производство на здравословна храна. Съдейства за туширане на негативните ефекти от климатичните промени, за устойчивост на агро- и екосистемите и не на последно място – за повишаване на самочувствието на местните общности.

В България валоризацията на биокултурни ресурси е все още в начален етап, макар и да съществуват добри примери. Все още е пресилено да се твърди, че се прилага интегриран подход към наследството и функционира адекватно управление на процесите по опазването му за целите на бъдещето.

²⁷ Правилата за регистрацията са разписани в Регламент (ЕО) № 510/2006 на Европейския съвет от 20 март 2006 г. относно закрилата на географски указания и наименования за произход на земеделски продукти и храни – https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/food-safety-and-quality/certification/quality-labels/quality-schemes-explained_bg. От регистрираните до момента български продукти, свързаните с местните растителни ресурси са българското розово масло, българските вина и спиртни напитки, странджанският манов мед.

²⁸ В конкурса по проект LIAISON на програма „Хоризонт 2020“ участват 220 фирми, проекти и инициативи от 21 страни, членки на ЕС, и две съседни на ЕС страни. Инициативите се оценяват от международно жури от независими експерти.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Petrov, Petrova 2018: Petrov, Petur and Ivanka Petrova (eds.). Агрокултурни трансформации в условията на европеизация и глобализация. София: ИК „Гутенберг“ [Agrokulturni transformatsii v usloviyata na evropeizatsiya i globalizatsiya. Sofiya: IK 'Gutenberg'].
- Petrov, Ganeva-Raycheva 2021: Petrov, Petur and Valentina Ganeva-Raycheva (eds.). Растения и хора. Приближения към биокултурните връзки. София: Ерове [Rasteniya i hora. Priblizheniya kam biokulturnite vrazki. Sofiya: Erove], <https://iefem.bas.bg/rastenia-i-hora.html>.
- Agnoletti 2014: Agnoletti, Mauro. Rural Landscape, Nature Conservation and Culture: Some Notes on Research Trends and Management Approaches from a (Southern) European Perspective. – Landscape and Urban Planning, 126, 66-73.
- Agnoletti, Emanuelli 2016: Agnoletti, Mauro and Francesca Emanuelli (eds.). Biocultural Diversity in Europe. Florence: Springer.
- Agnoletti, Rotherham 2015: Agnoletti, Mauro and Ian Rotherham. Landscape and Biocultural Diversity. – Biodiversity and Conservation, 24 (13), 3155-3165, <https://doi.org/10.1007/s10531-015-1003-8>.
- Barthel et al. 2013: Barthel, Stephan, Carole Crumley and Uno Svedin. Biocultural Refugia. Combating the Erosion of Diversity in Landscapes of Food Production. – Ecology and Society, 18 (4): 71 (www.ecologyandsociety.org/vol18/iss4/art71).
- Barthel et al. 2013a: Barthel, Stephan, Carole Crumley and Uno Svedin. Bio-Cultural Refugia. Safeguarding Diversity of Practices for Food Security and Biodiversity. – Global Environmental Change, 23, 1142-1152.
- Bourdieu 1994: Bourdieu, Pierre. Reasone pratiques. Sur la theorie de l'aicion. Paris: Édition du Seuil.
- Bourdieu, Vacquant 1992: Bourdieu, Pierre and Loïc J. D. Vacquant. Réponses. Pour une anthropologie reflexive. Paris: Édition du Seuil.
- Bridgewater, Rotherham 2019: Bridgewater, Peter and Ian Rotherham. A Critical Perspective on the Concept of Biocultural Diversity and its Emerging Role in Nature and Heritage Conservation. – People and Nature, vol. 1, Issue 3, 291-304, <https://besjournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/pan3.10040>.
- Crumley et al. 2018: Crumley, Carole L., Tommy Lennartsson and Anna Westin (eds.). Issues and Concepts in Historical Ecology: The Past and Future of Landscapes and Regions. Cambridge: Cambridge University Press.
- Eriksson 2018: Eriksson, Ove. What is Biological Cultural Heritage and why should We Care about it? An Example from Swedish Rural Landscapes and Forests. – Nature Conservation, 28, 1-32, <https://natureconservation.pensoft.net/article/25067/>.
- Lindholm, Ekblom 2019: Lindholm, Karl-Johan and Anneli Ekblom. Framework for Exploring and Managing Biocultural Heritage. – Anthropocene, 25, 2-9.
- Maffi 2001: Maffi, Luisa. Introduction. In: Maffi, Luisa (ed.). On Biocultural Diversity. Linking Language, Knowledge, and the Environment. Washington: Smithsonian, 2001, 1-50.
- Maffi 2005: Maffi, Luisa. Linguistic, Cultural, and Biological Diversity. – Annual Review of Anthropology, 34 (1), 599-617.
- Maffi, Woodley 2010: Maffi, Luisa and Ellen Woodley. Biocultural Diversity Conservation. A Global Sourcebook. London, Washington: Earthscan.
- Pieroni, Quave 2014: Pieroni, Andrea and Casandra L. Quave (eds.). Ethnobotany and Biocultural Diversities in the Balkans: Perspectives on Sustainable Rural Development and Reconciliation. New York: Springer.
- Rotherham 2015: Rotherham, Ian. Bio-cultural Heritage and Biodiversity: Emerging Paradigms in Conservation and Planning. – Biodiversity and Conservation, 24 (13), 3405-3429.
- Rozzi 2018: Rozzi, Ricardo. Biocultural Homogenization: A Wicked Problem in the Anthropocene. In: Rozzi et al. (eds.). From Biocultural Homogenization to Biocultural Conservation, 21-48.

МЕЖДУНАРОДНИ ДОКУМЕНТИ

Конвенция 2003: Конвенция за опазване на нематериалното културно наследство, <https://ich.unesco.org/doc/src/00009-BG-PDF.pdf>

UNESCO 2008: Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. UNESCO World Heritage Centre, Paris, <https://whc.unesco.org/en/guidelines/>

UNESCO SCBD 2010: UNESCO – CBD Joint Program Between Biological and Cultural Diversity. UNESCO, Paris, <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/special-themes/biodiversity-initiative/biodiversity-culture/unesco-cbd-joint-programme/>

UNESCO SCBD 2014: Florence Declaration on the Links Between Biological and Cultural Diversity. UNESCO, Florence, http://www.landscapeunifi.it/images/pdf/UNESCO-CBD_JP_Florence_Declaration.pdf

CBD 2018: Voluntary Glossary of Key Terms and Concepts within the Context of Article 8(j) and Related Provisions. – Conference of the Parties to the Convention on Biological Diversity. Fourteenth meeting Sharm El-Sheikh, Egypt, 17-29 November 2018, <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-14/cop-14-dec-13-en.pdf>. 3-en.pdf

---

Biocultural Heritage – Linking Biological and Cultural Diversity (Cultural Policies and Practices)

Valentina Ganeva-Raycheva

Based on international policies and foreign investigations, the attention is directed towards a problem poorly developed in our country – the essence and the manifestations of the biocultural heritage. A special accent is the interpretation of the rural scenery as a biocultural and many-functional landscape. The author points out that in Bulgaria the relations between natural and cultural heritage are not yet an object of integrated approach and adequate management of the processes for preserving the biocultural resources for the future objectives. As a good practice is analyzed a case of constructing a heritage based on biocultural achievements in the village of Kurtovo Konare, Plovdiv District. The heritage valorization is examined as a process of mobilizing resources (available and potential) and transforming capitals (after Pierre Bourdieu). The author indicates that the created symbolic capital has a significant importance for the local development and for the life quality.
